1986 దీపావళి కథల పోటీలో ప్రథమ బహుమతి పొందిన క

జీవనం

డాక్టర్ లంకిపల్లె

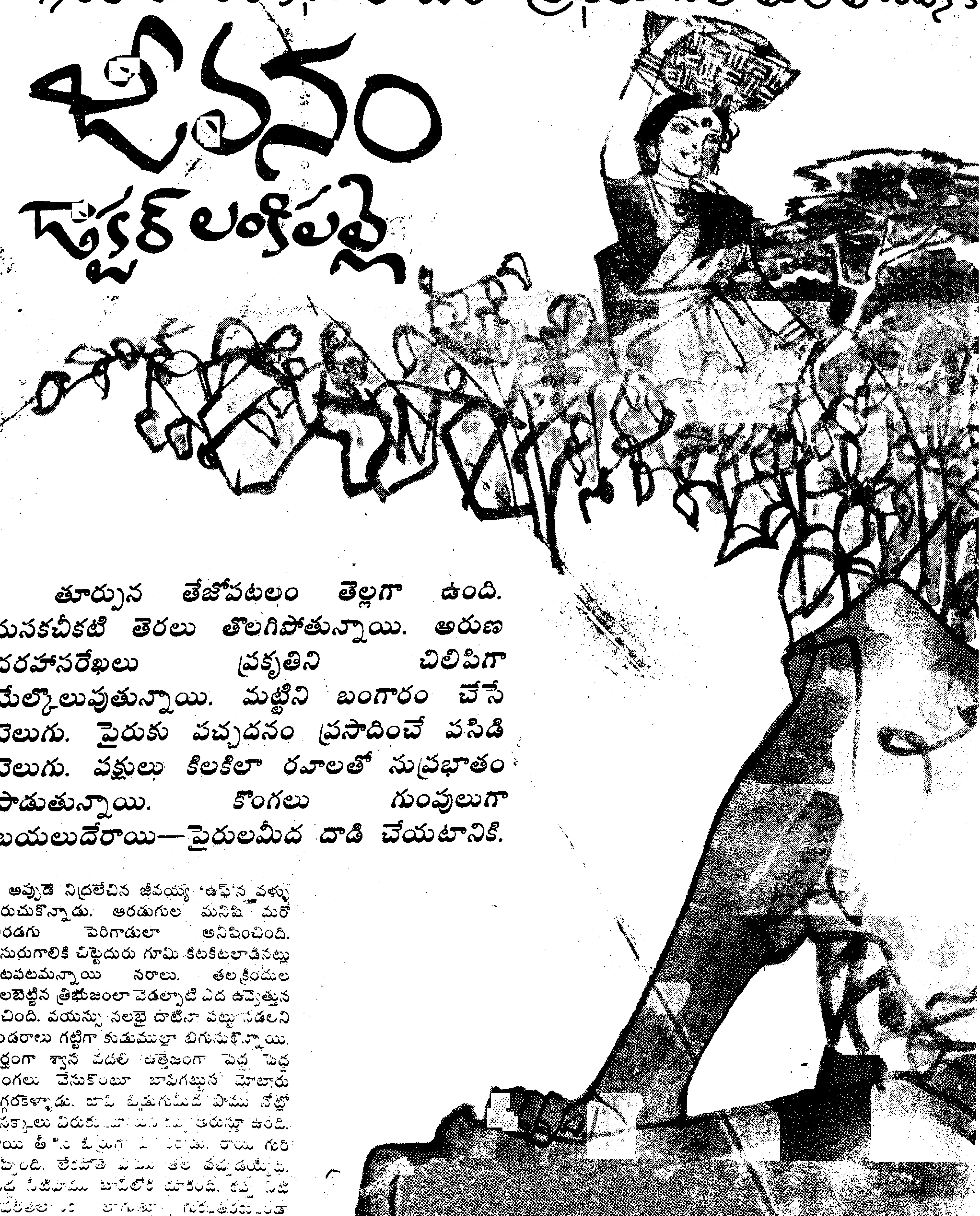

తూర్పున తేజోపటలం తెల్లగా ఉంది. మసకచీకటి తెరలు తొలగిపోతున్నాయి. అరుణ దరహాసరేఖలు ప్రకృతిని చిలిపిగా మేల్కొలుపుతున్నాయి. మట్టిని బంగారం చేసే వెలుగు. పైరుకు పచ్చదనం ప్రసాదించే పసిడి వెలుగు. పక్షులు కిలకిలా రవాలతో సుప్రభాతం పాడుతున్నాయి. కొంగలు గుంపులుగా బయలుదేరాయి—పైరులమీద దాడి చేయటానికి.

అప్పుడే నిద్రలేచిన జీవయ్య 'ఉఫ్' న వళ్ళు విరుచుకొన్నాడు. ఆరడుగుల మనిషి మరో అరడుగు పెరిగాడులా అనిపించింది. విసురుగాలికి చిట్టెదురు గూమి కిటకిటలాడినట్లు పటపటమన్నాయి నరాలు. తలక్రిందుల నిలబెట్టిన త్రిభుజంలా వెడల్పాటి ఎద ఉవ్వెత్తున లేచింది. వయస్సు నలభై దాటినా పట్టు సడలని కండరాలు గట్టిగా కుడుముల్లా బిగుసుకొన్నాయి. దీర్ఘంగా శ్వాస వదలి ఉత్తేజంగా పెద్ద పెద్ద అంగలు వేసుకొంటూ బావిగట్టున మోటారు దగ్గరకెళ్ళాడు. బావి [illegible]మీద పాము నోట్లో వెనక్కాలు పిరుకు[illegible] [illegible] తన్నుతూ ఉంది. రాయి తీ[illegible] [illegible]. రాయి గురి తప్పింది. లేకపోతే పాము తల పచ్చడయ్యేది. పెద్ద [illegible] బావిలోకి దూకింది. కప్ప [illegible] [illegible]

అయిస్తూ ఉంది. పాము నీటి అడుక్కు గుంజుతూ ఉంది. జీవయ్య మరో మారు వంగి రాయి అందుకొన్నాడు. పైకి లేచేలోపల పాము కప్పను నీటి లోపలికి లాక్కెళ్ళింది. రోదన, రబస అణిగింది.

మోటారు దగ్గర బోర్డుకు బిగించిన బల్బు వెలగలేదు. కరెంటు రాలేదు. రాత్రంతా ఎదురుచూశాడు, కరెంటు వస్తుందేమోనని. నిదురంతా కలత నిద్రగానే గడిచింది. కరెంటు రాలేదు. మూ డెకరాల పైరు పారాలి. ఎప్పుడు కరెంటు వస్తుంది? మడి ఎప్పుడు పారుతుంది? జీవయ్య నిట్టూర్చాడు.

జీవయ్య పొట్టకర్ర మడివైపు నడిచాడు. వెన్ను నోట కరచుకొన్న వరి భూమి కనవడకుండా నీలాలు పారుతూ ఉంది. కాని, అక్కడక్కడ బీళ్ళు! ఎలుకలు దయలేని శత్రువుల్లా దాడి చేశాయి. పొట్టకర్రలో తీపి ఉంది. తియ్యదనం రుచి చూడటానికే కొరికేస్తున్నాయి—పొట్ట నింపుకోవటానికి కాదు. పొలంలో నీరుంటే వాటి దాడి అంత ఉధృతంగా ఉండేది కాదు. అగడ్తలేని కోటను శత్రువులు సునాయాసంగా ముట్టడించి పాగా వేసినట్లు నీరు లేని మడిలో దారులు వడా నడచి, వళ్ళకు వదును పెట్టాయి. పైరు నాశనం చేశాయి. ఎలుకలమందు పెట్టాడు. లాభం లేకపోయింది. ఎలుకలు కూడా దొంగ మరిగిపోయాయి. ఇక మిగిలింది ఒక్కటే మార్గం—వాటి ఇరువులన్ని శోధించాలి, కలుగులన్నీ లోడాలి. శత్రుశేషం లేకుండా చేయాలి. అందుకే యానాది భుజంగం కోసం నాలుగుమార్లు తిరిగాడు. ఉదయం తప్పకుండా వస్తానన్నాడు. వాడు సోమరి. సుఖజీవి. బాగా తిని వడుకొంటే రేయి, వగలు తేడా లేదు, గుర్రు పెట్టి నిద్రపోతాడు. మరి చెప్పిన మాటలెలా గుర్తుంటాయి? ఆత్మబంధువు ప్రాణాపాయంలో ఉన్నప్పుడు డాక్టరు కోసం ఎదురుచూసినట్లు భుజంగం కోసం వళ్ళంతా కళ్ళు చేసుకొని చూశాడు జీవయ్య. దూరంగా ఆపద్బాంధవుడిలా కనవడ్డాడు భుజంగం. కరుకోలకు మట్టిదుత్తను తగిలించుకొని వేగంగా తనకంటే ముందుగా వరుగెత్తే నీడను తొక్కుకొంటూ వస్తున్నాడు. జీవయ్య మెల్లగా గాలి పీల్చాడు.

భుజంగం ఎండు చెరుకాకు దుత్త క్రింద భాగం రంధ్రం దగ్గర పెట్టాడు. మిగత దుత్త నిండుగా వచ్చిగడ్డి, ఆకులు దురికాడు. అగ్గిపుల్ల గీచి రంధ్రం ద్వారా చెరుకాకు ముట్టించాడు. ఎలుక జొగియ బాగా ఉన్నచోట దుత్తమూ తి

దూర్చి తడిమట్టితో సందులన్నీ మూశాడు. దుత్త రంధ్రం ద్వారా గుప్పుగుప్పున ఊదాడు. కలుగులన్నీ పొగ రాకుండా బిగించాడు. అరగంట ఆగి ఆగి ఊదరగొట్టాడు. కరుకోలత్తో బొరియలన్నీ తవ్వి కుళ్ళగించాడు. పెద్దవి, పిల్లలు ముప్పై ఎలుకలను దుత్త కేసుకొన్నాడు. ఎలుకకు వడి వడ్లు లెక్కన వడ్లు తీసుకోవటానికి జీవయ్య ఇంటికి బయలుదేరాడు. భుజంగానికి ఆ రోజు పండుగ. వరి పండినా, పండకపోయినా అతనికి కూలి గిట్టింది. జీవయ్య కరెంటు కోసం ఎదురుచూస్తూ మోటారు దగ్గర కూచున్నాడు.

** ** **

గోనెనంచి చంకన పెట్టుకొని వచ్చాడు తమలపాకుల వ్యాపారి. నిస్తేజంగా నవ్వాడు జీవయ్య. వ్యాపారికి జీవయ్య నవ్వు కొత్తగా తోచింది; అర్థం కాలేదు. ఇద్దరూ ఆకుతోటవైపు నడిచారు. ఆకుతోట తీగల సుడులు వాడిపోయాయి. ఆకులు వెల వెలబోయాయి. బేతాళ కథల్లో చెట్టుకొమ్మల శవాల్లా ఉన్నాయి; తమలపాకులు వాడి వత్తులై.

"ఏమయింది జీవయ్యా! కళకళలాడే ఆకుతోట తలక్రిందులయింది?" ఆశ్చర్యంగా అడిగాడు వ్యాపారి.

"వారం రోజులయింది తడి పారి. కాలిపోయిన మోటరు కాయిలి కట్టించటానికి ఇన్ని రోజులు పట్టింది!" "వారం రోజులా? అసలు కాయిల్ ఎందుకు పోయింది?"

బరువుగా నిట్టూర్చాడు జీవయ్య. "కరంటు సరిగా రావటం లేదు నెలగా. కాయిల్ కాలిపోయింది. వెంటనే పట్టణం వెళ్ళాను, సామానులు తేవటానికి. ఆ రోజు రాత్రి అయింది. అంగళ్ళు మూసేశారు. మరునటి రోజు 'బంద్' అట. అంగళ్ళు తెరవలేదు. సామాను తెచ్చి కాయిల్ కట్టే మనిషికోసం ఒక రోజంతా గాలించాను. కట్టిన తరువాత ఆరటానికి రెండు రోజులు. నిన్న సాయంత్రానికి పని పూర్తయింది. అప్పటి నుండి బావిగట్టున కరంటుకోసం కాయులు కాచేలా చూస్తూ కూచున్నాను."

వ్యాపారి బేరం పోయింది; లాభం పోయింది. దురదృష్టాన్ని తిట్టుకొంటూ వెళ్ళాడు. వారానికి ఏభై కట్టల ఆకులు కోసే తోట. కట్ట కనీసం రూపాయకు తగ్గని మంచి ఆకులు. ఇక ఏమాత్రం వాడినా ఎండిపోతుంది. ఆకుతోట పెంపకం పసిపాప పెంపకం లాంటిది. మరేం చేయాలి?

ఎకరం చెరకు తోట పైదండాల పైరు. కాకిని కొట్టి వేలాడతీసినట్లుంది. పది రోజుల క్రితంవరకు నల్లతేమ తీయకుండా పారింది. కర్పూరం లాంటి బెల్లం పది బండ్లు కావలసింది. బాగా వాడిపోయింది. మరీ వాడిపోతే కడవలలో కూడా నిలువదు పుర్రుబెల్లం. బెల్లం ఆడిన ఖర్చు కూడా రాదు. పడిన శ్రమ బూడిదలో కలసిపోయినట్లే.

బావి దగ్గర సుజాత సద్దిచెంబు దించింది. మడి అంతా కలయజూసింది, పెద్ద కళ్ళు మరింత పెద్దవి చేసి. తండ్రి కన్పడలేదు. బావిగట్టున మోటరు దగ్గర కెళ్ళింది. ఆశ్చర్యపడి ఆగింది. చలనంలేని బొమ్మలా జీవయ్య!

"నాన్నా!" మెల్లగా పిలిచింది సుజాత. పిలుపులో మార్మిక స్పర్శ ఉంది. చల్లటి చలిగాలికి కదిలే పైరులా కదిలాడు జీవయ్య. కూతుర్ని చూశాడు. ఆలోచనల నీలినీడలను అడుక్కు తొక్కిపెట్టాడు. ఉత్సాహంగా లేచాడు.

"ఏమ్మా! నువ్వు వచ్చావు?" చిరునవ్వులతో అడిగాడు.

"ఏం లేదు నాన్నా. మరి... బావ వచ్చాడు. అమ్మ కాఫీ పెట్టిస్తూ ఉంది." పెళ్ళీడు సుజాత బావ తలపు వచ్చినా, మాట వచ్చినా సిగ్గుతో ముడుచుకుపోతుంది.

పంపు సెట్టు దగ్గర తొట్టి నీళ్ళతో ముఖం కడుక్కొని వచ్చాడు జీవయ్య. తల్లితండ్రుల మురిపాలలో పెరిగిన సుజాత ముద్దుగా మాట్లాడుతూ సద్ది అన్నం పెట్టింది. జీవయ్య కడుపు చల్లబడింది.

"ఏమిటి, నాన్నా! కళ్ళు అంత ఎర్రగా ఉన్నాయి? రాత్రి నిద్రపోలేదా?"

"కరంటు వస్తుందేమోనన్న కలవరంతోటి నిద్ర సరిగా రాలేదమ్మా."

"నాన్నా! మరి తెల్లవారదనుకొన్నారా? పగలంతా పని చేసి రాత్రి నిద్ర పోకపోతే ఆరోగ్యం ఏంగాను?"

"తెల్లవారక ఏం జేస్తుందమ్మా! తెల్లవారింది. అయిన పొలం పారలేదే?"

"ఏమిటి నాన్నా, మరీ అంత నీరసంగా మాట్లాడుతున్నారు?"

పట్టుబడిపోయాడు జీవయ్య. ఎంత దాచాలన్నా దాగని బాధ—అతనిలో గూడుకట్టుకొన్న బాధ మాటల్లో బయట పడింది. సన్నగా నవ్వుతూ అన్నాడు—

"చూడమ్మా! ఈ వచ్చని పైరులో ఎన్ని ఆశలు గుప్తంగా దాగి ఉన్నాయో తెలుసునా? ఈ సంవత్సరం నీ పెళ్ళి జరగాలి. మీ అన్నయ్య పైచదువు కొనసాగించాలి."

సంతోషంగా మిలమిలలాడే కళ్ళతో సిగ్గుపడుతున్న కూతురిలో పెళ్ళి కళ చూశాడు జీవయ్య. కాబోయే అల్లుడు రెండేళ్ళు కాలేజీలో చదివి, చదువు వంటబట్టక ఇంటికి తిరిగి వచ్చాడు. అప్పటికి వంటబట్టిన అలవాట్లు రెండే— సిగరెట్లు కాల్చటం, సినిమాలు చూడటం. మరే దురలవాట్లు అబ్బనందుకు సంతోషించారు అతని అమ్మ, నాన్న. కడుపులో చల్ల కదలకుండా వడ్ల మిషనులో కూచొని డబ్బు సంపాదిస్తున్నాడు. కట్నం, కానుకలు లేకపోయినా పెండ్లి మాత్రం ఘనంగా జరిపించాలంటున్నారు జీవయ్య బావ, అక్క. సుజాత పెళ్ళి జీవయ్య కొక తియ్యటి కల. నారు నీటిని ఆధారంగా చేసుకొని పెరిగినట్లు అతని కలలన్నీ తన ఫలసాయంపైనే ఆధారపడి ఉన్నాయి.

** ** **

తండ్రి మరణించేనాటికి జీవయ్య వయస్సు పదమూడేళ్ళు. అప్పటికే రెండేళ్ళుగా మోకుమీద కూర్చొని కపిలి తోలి తోలి తొడ కాయగాచింది. తండ్రి మరణించాడు. అప్పు మిగిలింది. జీవయ్య జుట్టు మణేగారి గుప్పెట్లో పెట్టి వెళ్ళాడు తండ్రి. మణేగారి పంజా నుండి జుట్టు విడిపించుకోవటం సామాన్య విషయం కాదు. అమ్మను ఒప్పించి రెండెకరాల చెరువు క్రింద మడిని, మణేగారికి కలసివచ్చేది, అయినకాడికి అతనికే అమ్మేశాడు. అప్పు తీర్చాడు. మిగిలిన డబ్బుతో ఎర్రమట్టి మిట్టచేను మూడెకరాలు కొన్నాడు. రెండు సంవత్సరాలు పొలంలో రేయింబవళ్ళు పని చేశాడు. వచ్చిన ఆదాయంతో బావి త్రవ్వాడు. ఒకమారుగా అయిదు బండ్ల బెల్లం పైరు చేశాడు. అనుకోకుండా అదుపుతప్పి ధరలు పెరిగాయి. అక్క పెళ్ళి చేశాడు—సంబరంగా, ఘనంగా. ఆ పెళ్ళి సందడిలో పెళ్ళికొడుకు చెల్లెలు—పదేళ్ళ వయసు—మెరవుతీగలా తిరిగింది. బావ కొన్ని రోజులు [illegible] వడ్లమిషను [illegible] పళ్ళు వంచకుండా చక్కటి జీవనోపాధి.

జీవయ్యకు చిన్నవయస్సు నుండి బురదలో పొర్లాడటం—ఋతుచక్రంతో పాటు వచ్చే మార్పులతో పెరగటం, తన్మయం చెందటం—ఇష్టమైనవి. మట్టిని నమ్మి మోసపోయింది లేదు. ప్రమోదభరితంగా ఏడాదికి ఏడాది [illegible] పైరు పెడుతున్నాడు. పంటలు ఇనుమడించి పండుతున్నాయి. కాలగమనంలో ఎన్నో మార్పులు వచ్చాయి. సకాలంలో వర్షాలు పడటంలేదు. పంటలకు కొత్త తెగుళ్ళు

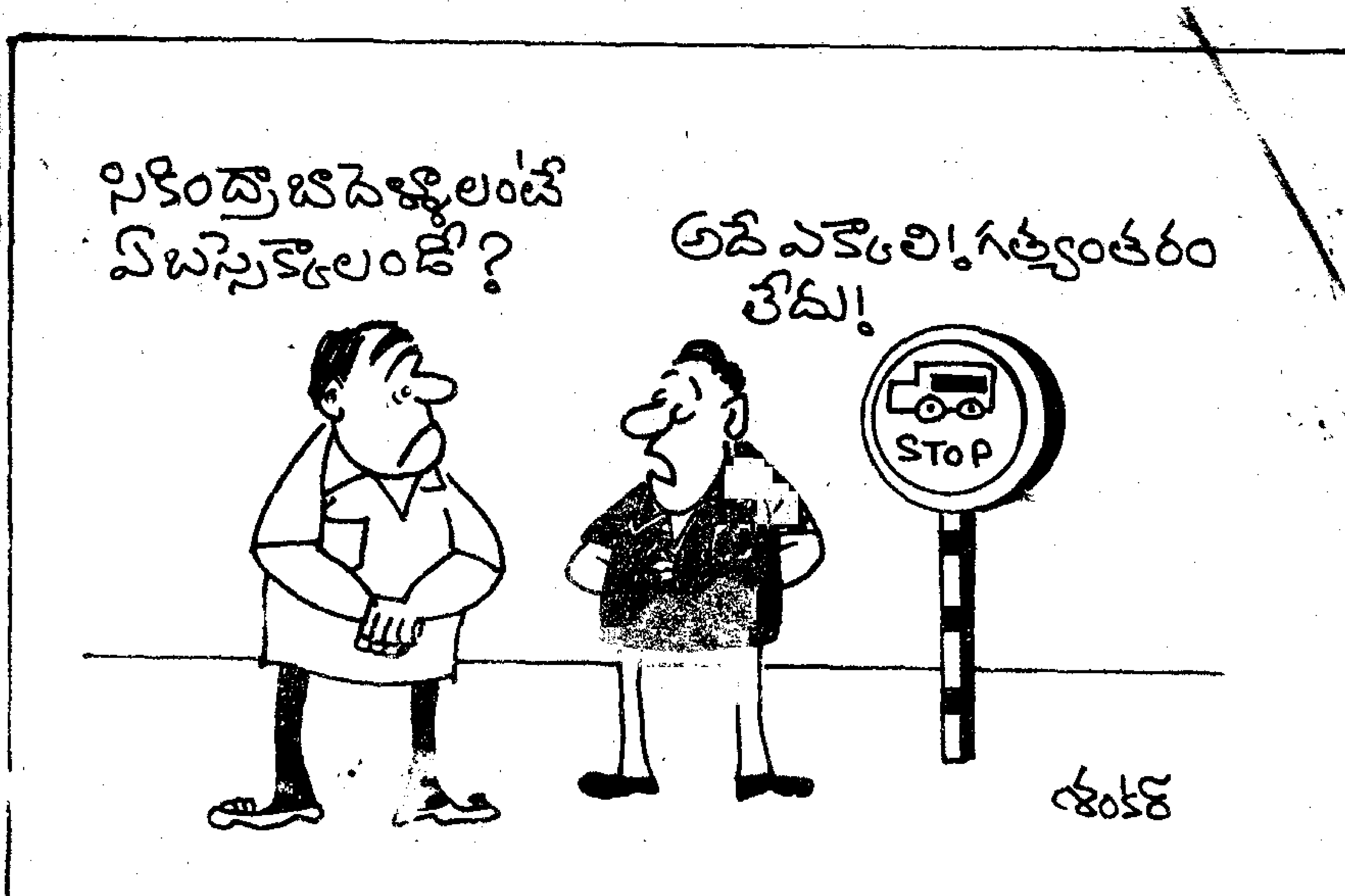

వస్తున్నాయి. కపిల పాతబడింది. ఆయిలు ఇంజన్లు వచ్చాయి. ఆయిల్ ధరలు పెరిగాయి. కరెంటు మోటర్లు వచ్చాయి. పల్లెలకు కొత్త వెలుగు వచ్చింది. మార్పు కనుగుణంగా వ్యవసాయంలో ఎప్పటికప్పుడు కొత్త పద్ధతుల కోసం క్రాంతిపథంలో పయనించే రైతు జీవయ్య.

క్లాసులో ఎప్పుడూ జీవయ్య కంటే వెనుకబడే మణేగారి కొడుకు కాలేజీ చదువు ఎలాగో వెలిగించాడు. పెద్ద ఉద్యోగస్తుడయ్యాడు. పక్కింటి రాజు పొలం అమ్మి పట్టణంలో అడుగు పెట్టాడు. రెండు చేతులా సంపాదిస్తున్నాడు. లక్షాధికారి అయ్యాడు. తన కళ్ళముందే కాలం కొందరిని కళ్ళు తిరిగేలా పైకి నెట్టుతూ ఉంది. మరి కొందరిని కనికరం లేకుండా కాళ్ళక్రింద త్రొక్కి పెడుతూ ఉంది. పెద్ద ఉద్యోగం చేస్తున్న మణేగారి కొడుకు, లక్షలు సంపాదిస్తున్న రాజు డబ్బు కట్టలు మింగటంలేదు. మట్టిలో పంట, ఆ పంట పంటనే తింటున్నారు. మట్టిని పంటగా మార్చగల శక్తిసంపన్నుడు జీవయ్య. అది అతనికి ఆనందం.

జీవయ్య మడి చుట్టూ యాంత్రికంగా తిరిగాడు. తెల్లవారినా అతనిలో చీకటి తెరలు తొలగలేదు. అరుణకిరణాలు కోపాన్ని పెంచాయి. వేసవి ఎండ పెరిగేకొద్దీ అతనిలో కోపం పెరిగింది. ఆశ నీడలా కురుచబడుతూ ఉంది. నిస్పృహ పేరుకొంటూ ఉంది. బావి దగ్గర కూచున్నాడు. బావిలో నీరు తళతళా మెరుస్తూ ఉంది. జీవయ్యలో ఆశ కదిలింది. కరెంటు మోటారును చూశాడు. మోటారు నిద్రపోతూ ఉంది. బల్బును చూశాడు. బల్బు మండుతున్న ట్లనిపించింది. దిగ్గున లేచాడు, బోర్డును సమీపించాడు. భ్రమ! కరెంటు లేదు. బల్బు మండలేదు. నీరెండకు బల్బు మండుతున్న ట్లనిపించింది. జీవయ్య హృదయం బాధతో నుడులు తిరిగింది.

** ** **

పచ్చగడ్డి కోసి మోపు బిగించాడు జీవయ్య. మోటారువైపు చూపు సారించాడు. తోటి రామయ్య కనిపించాడు. తనకోసం వెదుకు తున్నట్లున్నాడనుకొని జీవయ్య మోటారువైపు నడిచాడు.

"జీవయ్యా! పైరు ప్రాణం లేకుండా వాడిపోతూ ఉంది?" నమ్మలేనట్లు చూశాడు రామయ్య.

"మోటారు రిపేరు. ఈ రోజు ఎలాగైనా పైరు పారగట్టాలి."

"జీవయ్యా! ఇన్ స్పెక్టర్, కరణం రమ్మంటున్నారు."

"చూస్తున్నావుగా, పైరు ఎండిపోతూ ఉంది. కరెంటు ఏ క్షణమైనా రావచ్చు. మడికి నీరు పెట్టాలి."

"కాని, బాబూ, వాళ్ళు నా ఉసురు పోసుకుంటారు. తమరు రాకపోతే నన్ను మరలా తరుముతారు. నా పాదాలు అరిగిపోతున్నాయి. మోకాళ్ళలో ములగ నచ్చిపోయింది. ఎండకు తిరగలేను." అది తిరుగులేని వారంటు!

జీవయ్యకు అతని బాధ అర్థమయ్యింది. తను వెళ్ళక తప్పింది కాదు. గడ్డిమోపు చివాలున లేపి నెత్తి కెత్తుకొన్నాడు. ఇంటి దగ్గర మోపు దింపి, భజన మందిరంవైపు నడిచాడు. సర్కస్సులో కొండంత ఏనుగును ఆడిస్తున్న మరుగుజ్జు మనిషిని నోరు తెరచుకొని చూస్తున్న 'బఫూన్'లా చూశాడు తోటి వెంట వస్తున్న జీవయ్యను కర్ణం. బొచ్చుతీసి ఎండబెట్టిన టెంకాయలా ఉంది కర్ణం తల. తప్పుడు లెక్కలు కొట్టి కొట్టి వ్రాసి వ్రాసి అంధత్వం దాపురించింది కాబోలు, సోడా గ్లాసు మందం అద్దాలు వేసుకొన్నా చూపు కన్పడేటట్లు లేదు. అందరి జుట్లు ముడివడితేనే నా బ్రతుకుతెరువు అన్నట్లు అతని పిలక విడివడని జడ గట్టింది.

"జీవయ్యను చూసి నేర్చుకోండయ్యా! మట్టిలో బంగారం పండిస్తాడు. మాబోటివాళ్ళను ఒక కంటితో చూచుకొంటాడు. మా ప్రాణాలు తీయక అడిగిన తక్షణం శిస్తు చెల్లిస్తాడు."

కర్ణం మాటలతో చిక్కటి సాలెగూడు అల్లాడు. జీవయ్యకు డబ్బు సర్దుబాటు ఇబ్బందిగానే ఉంది. కాని, కర్ణం వేసిన ముందరికాళ్ళ బంధం తప్పించుకోవటానికి వీలుకానిది. ఎంత కట్టాలో చెప్పాడు కర్ణం. జీవయ్య ఇంటి కెళ్ళి రసీదు పుస్తకం, డబ్బు తీసుకొన్నాడు.

"అన్నయ్య జాబు రాశాడు, నాన్నా! డబ్బు రెండు వందలు పంపమన్నాడు. బాగానే చదువుతున్నాడట." సుజాత మాటతో మరికొంత డబ్బు తీసుకొన్నాడు. ఇక మిగిలింది పది రూపాయలే. పది రూపాయలు ఏ అవసరానికి ఆదుకొంటుంది?

"నాన్నా! అమ్మ అన్నం తిని వెళ్ళమంటూ ఉంది."

"వస్తానమ్మా—మనియార్డరు పంపి, శిస్తు చెల్లించి."

జీవయ్య పోస్టాఫీసు కెళ్ళి బి. ఎస్‌సి. చదువుతున్న కొడుక్కి మనియార్డరు పంపి, శిస్తు చెల్లించటానికి వచ్చాడు. కర్ణం కీచుగొంతు కఠోరంగా ఉంది. "ఏమిటయ్యా, మీ బాధలు? సుఖానికైనా హద్దు ఉండాలి. తొలికోడి కూతతో వెళ్ళి కపిల తోలుతున్నారా? లేదు. ప్రొద్దు మొలిచాక కళ్ళు నులుముకుంటూ వెళ్ళి బటన్ నొక్కితే బావిలో నీరు ఏరులా బయటికొస్తుంది. ప్రభుత్వం పుణ్యమా అని పొలానికి ఎరువు, ఎరువుకు అరువు, తెగుళ్ళకు మందు అందుబాటులో ఉన్నాయి. కాదంటారా? గుంట వరి మడి చేస్తే రెండు, మూడు మూటలు రాలే కొత్త రకాలు. మరికొన్ని కొత్త రకాల పేర్లు విన్నారా? సినిమాతారల పేర్లులా హంస, పద్మ." ఖంగున గొంతు పగిలిపోయేలా దగ్గాడు. ఆయాసం ముంచుకొచ్చింది. అంత అవస్థలోనూ ఎవరి దగ్గరో ముక్కుపొడి డబ్బా అందుకొన్నాడు. మరి దొరుకుతుందో లేదో అన్నట్లు మరింత పొడి బాగా దట్టించాడు. అసలే అనాకారి. చూడటానికే అసహ్యంగా మారింది కర్ణం ముఖం.

కర్ణం జీవయ్య దగ్గర రసీదు పుస్తకం, డబ్బు అందుకొన్నాడు. ఏవో అంకెలు గిలికాడు. అతని కధికారము పోయింది. అయినా, ఇన్ స్పెక్టర్‌కు సహాయం. అసలు శిస్తు రద్దయింది కదా, అని ఎవరో అన్న మాటపైన రెచ్చిపోయాడు కర్ణం. ఉద్యోగం పోయినప్పటినుండి జనాలపై మండిపడుతున్నాడు. ఆగిపోయిన సంభాషణ సాగించాడు.

"అందుకే మీ పొగరణచటానికే ఉపాయం ఆలోచించారు బుర్రలున్న పెద్దమనుషులు. అదే రైతు ఆదాయంపై పన్ను. చట్టం కాబోతూ ఉంది. అప్పుడు మీ ఆట చూడాలి."

అయోమయంగా అర్థంకాక చెవులు రిక్కించారు రైతులు. మాంత్రికుని మాయాజాలానికి కట్టుబడిపోయిన అమాయక రాజకుమారుల్లా చేతులు కట్టుకొని నిలుచున్నారు. ఎందుకు కర్ణం రైతులతో చెలగాటం ఆడుతున్నాడు? రైతు సొమ్ము ముప్పొద్దులా తిని రైతుకే ద్రోహం తలపెట్టే మనిషి! విశ్వాసం లేని మనిషి. కడివే స్తే తిని కాలు కరచే కుక్క అరదు. కాని, మనుషుల్లో ఈ దుర్గుణం పేరుకుపోతూ ఉంది. పకడ్బందీగా లెక్కలున్నప్పుడే రైతులను పీడించుక తినే మనుషులు! అలాంటి వారికి రైతు సంవత్సరాదాయం లెక్కకట్టే అధికారం వస్తే రైతు జీవితం బండబారిపోదూ?! పీడు కాకపోతే మరొకరు; మరొక డిపార్టుమెంటు. పరాన్నభుక్కులు — పెద్దమనుషులు —ఎంతమంది రైతు నెత్తిమీద కెక్కి నాట్యం చేస్తారో! జీవయ్య రసీదు పుస్తకం ఇల్లు చేర్చి

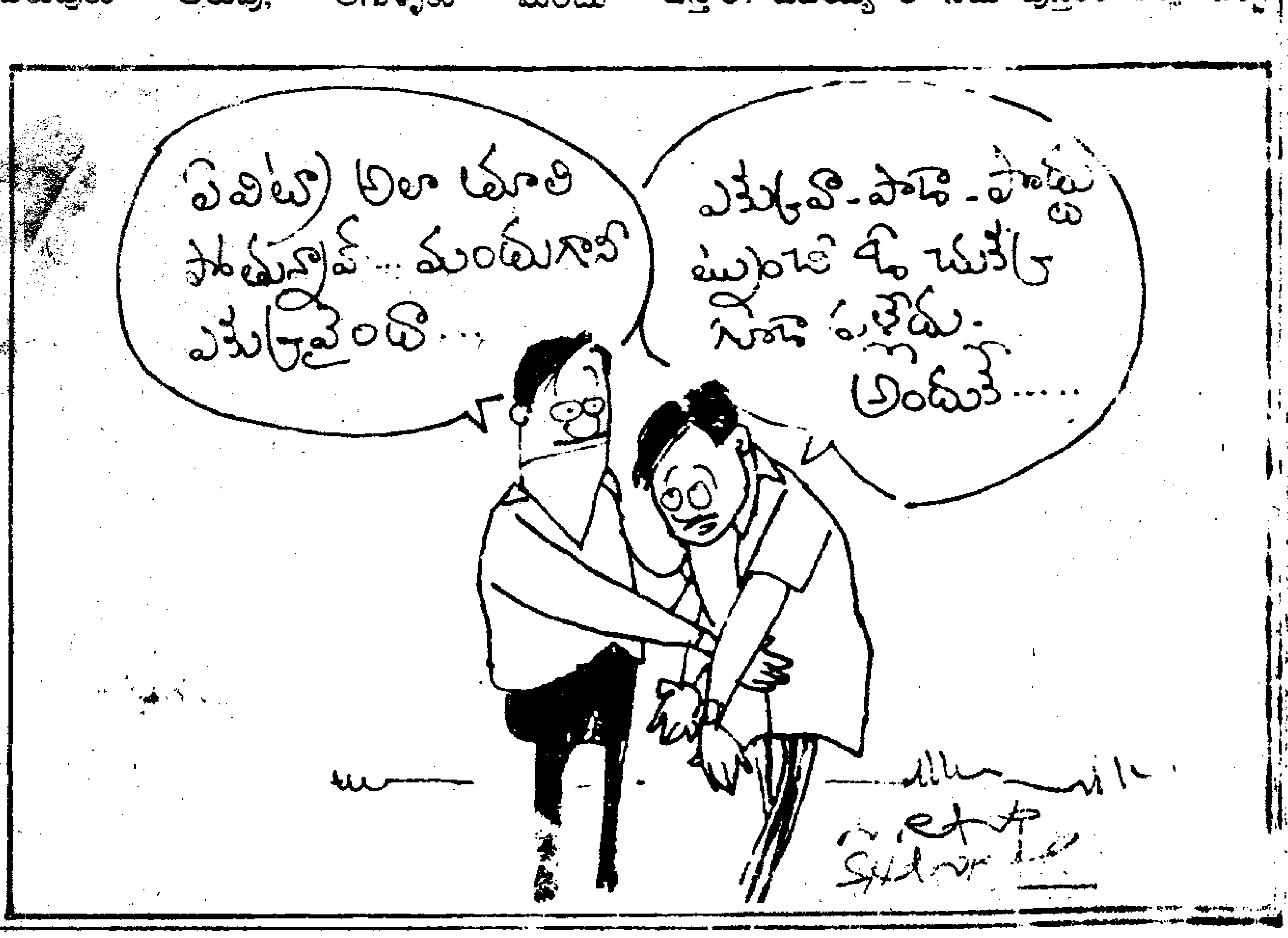

అన్నం మాట మరచి పొలం చేరాడు.

పంపు సెట్టు దగ్గర బల్బు మండుతూ ఉంది. పగలే చీకటి—ఆ చీకటిని పారద్రోలే వెలుగుల్ని నేనే అన్నట్లు. జీవయ్యలో చైతన్యం పుంజుకొన్నది. పరుగుతో వెళ్ళి స్టార్టర్ నొక్కాడు. మోటారు బుర్రుమంది. నీరు వెల్లువలా కాలువ నిండా పారింది. జీవయ్యలో ఉత్సాహం, సంతోషం, తొందర ముప్పిరిగొన్నాయి. ఇక గంటల్లో పని. పైరు కళకళలాడాలి. జీవయ్యలో ఆనందం నృత్యం చేసింది. పరుగున పార అందుకొన్నాడు. మడవ మిరపతోటమీద ఉంది. ఆ హడావుడిలో ఏ పైరుకు ఎప్పుడు నీరు పెట్టాలనే విషయం మరుగున పడింది. పూత పిందెతో బరువుగా వాలిన మిరపరెమ్మల మధ్య నీరు పాదరసంలా పారింది. అరగంటకు పారే తోట ఎండిపోయినందువల్ల గంటకు పారింది. ఆకుతోట పారేప్పటికి రెండు గంటలు పట్టవచ్చు. మోటారు ఆగింది. కరెంటు ఆఫ్ అయింది. జీవయ్యలో సంతోషం నీటి మడవ తిప్పినట్లు ఆరిపోయింది.

బావి దగ్గర మామిడిచెట్టు నీడన కూచున్నాడు జీవయ్య. చూపు అప్పుడప్పుడు బల్బుమీద పడుతూనే ఉంది. ఆలోచనలు పరిపరి విధాల చెలరేగుతున్నాయి. పరధ్యానంగా ఉన్న జీవయ్య ఎదుట నిలబడిన భార్యను చూచి పేలవంగా నవ్వాడు. అరిటాకు కోసుకవచ్చి భోజనం పెట్టిందు బంగారు.

"కరెంటు వస్తే" అన్నాడు జీవయ్య.

'నే నున్నానుగా" అన్నది చిరుకోపంతో. జీవయ్య అన్నం తిన్నాడు. కరెంటు రాలేదు.

"అల్లుడి రాక—విశేషం" అన్నాడు భార్యను చూస్తూ.

"ఏముంది. సంవత్సరాది వస్తూ ఉందిగా బొందుదారం. చీర పెట్టటానికి పిలుపు."

"వెళ్తున్నావా?"

"తమ ఉత్తర్వు లేనిదే" కొంటెగా అన్నది.

"ఉఁ. హూ!" అన్నాడు.

"ఇప్పుడు ఎలా వెళ్ళటం. మడి తిరగబారిన తరువాత వీలు చూచుకొని వస్తానన్నాను."

"నీ పేరే కాదు—మనసూ బంగారమే."

"కొత్తగా తెలుసుకొన్నారా?"

చిరునవ్వుతో పైట సర్దుకొని వెళ్ళింది బంగారు.

అటే చూస్తూ కూచున్నాడు జీవయ్య. బంగారు తోడునీడగా ఉండబట్టే పొలం బంగారు పంట పండుతూ ఉంది—అనుకొన్నాడు మనసులో. చెట్టుమీద చిలకలు కిలకిలా మాట్లాడుకొంటున్నాయి. చిలకల భాష అర్థమయితే? వాటి పలుకుల్లో మాధుర్యం జాలువారుతూ ఉంది.

జీవయ్య బావ తోడబుట్టు బంగారు. ఆమె అందానికి, అంతస్తుకు జీవయ్య కంటే మంచి సంబంధమే స్థిరపడేది. బావ బంగారు నిర్ణయం చెప్పినప్పుడు ఆశ్చర్యపడ్డాడు జీవయ్య. తానుగా పలచి, కలిసివచ్చే సంబంధం! కాదనలేకపోయాడు. కాని, ముద్దుగా పెరిగిన బంగారు మోటు సంసారం ఎలా సాగిస్తుందన్న భయం ఒక మూల మూలుగుతూనే ఉండేది జీవయ్యలో. పెళ్ళి జరిగింది. కొత్త సంసారం తొలకరి వాగులా సాగింది. జీవయ్య భయం మటుమాయమయింది. రేయింబవలు నీడలా జీవయ్యతో ఉండేది బంగారు. ఇంటి పనులు క్షణాలమీద ముగించి పొలంలో చేదోడువాదోడుగా నిల్చేది. చక్రంలా తిరిగేది. నేలను నిదురపోనివ్వలేదు జీవయ్య. అదృష్టం కొంగు బంగారమయింది. కష్టేఫలే! జీవయ్య కష్టం వృధాపోలేదు. ధాన్యం గరిసెలు నిండింది.

ఇదే చెట్టు చల్లని నీడలో పెళ్ళయిన కొత్తలో జీవయ్య కుతూహలం ఆపుకోలేక అడిగాడు—"బంగారు! నాలో ఏం చూసి ఇష్టపడ్డావు?"

బంగారు సిగ్గుతో ముడుచుకపోయి ముసిముసి నవ్వులు నవ్వింది.

"చెప్పాలా?"

"ఊఁ."

"తప్పదా?"

"బలవంతం చేయను."

"పచ్చని పైరును ప్రేమించే మీలోని వసితనం చూసి... గుండెబలం చూసి."

బంగారు సిగ్గుతో మురిసిపోయింది; మొగ్గయి జీవయ్య ఎదమీద వాలిపోయింది. పైరులో పచ్చదనంలా అతనిలో కలిసిపోయింది. బిడ్డలు పుట్టారు. ఇంటి దగ్గర రెండు చేతులకు సరిపోయే పని.

** ** **

జీవయ్య చెరకు తోటలోకి దూరాడు. ఎద్దులకు మోసులు పెరికి మోపుకట్టాడు. ఎండిపోయిన చెరకు మొదళ్ళకు చెదలు పట్టుతూ ఉంది. చెదలు కొట్టిన చెరకు కర్రలు ఎర్రబారిపోయాయి. తోటలో తేమ ఉంటే చెదలు పట్టదు. కష్టంలో నష్టం. బాధపడి ప్రయోజనం లేదు. మోసుల మోపు నెత్తికెత్తుకొని చెరకుతోట బయటి కొచ్చాడు. కాకిగోల చెవులు బ్రద్దలుకొట్టేలా విన్పడింది. మోసులు గట్టుపైన వేసి పారజూశాడు. పది కాకులు చేరి పాలపిట్టను ముట్టడించాయి. ఒకటొకటిగా మార్చి మార్చి తన్నుతున్నాయి. పాలపిట్ట నేలకొరిగి రెక్కలార్చి అరుస్తూ ఉంది.

నవదీపావళి

గుళ్ళలో గోపురాల్లో
దీపాలు వెలిగిస్తే
రాదు దీపావళి!

మిద్దెల్లో మేడల్లో
దీపాలు వెలిగిస్తే
కాదు దీపావళి!

గుడిసెల్లో గుడారాల్లో
దీపాలు వెలిగిస్తే
అవదు దీపావళి!

గుండెల్లో దీపాలు వెలిగించి
నరుల నరనరాల్లో
తర తరాలుగా
పేరుకొని తారస్థాయికి చేరుకొని
కరాళ నృత్యం చేస్తున్న
మత ద్వేష తామసాళిని
స్వార్థం చీకట్ల సమూహాళిని
అసమానతాంధకారావళిని
అంతం చేస్తేనే
మానవాళికి
నవ దీపావళి!!

—జి. కె. నాయుడు

పాలపిట్ట కన్నీటితో కాకి గుండె కరిగేనా? మట్టిపెళ్ళ విసిరాడు జీవయ్య. కాకులు వెనక్కు తగ్గాయి. దగ్గర కెళ్ళాడు. గాయపడిన పాలపిట్ట లేవలేక జాలిగా చూసింది. జీవయ్య గుండె చెరువయింది. పాలపిట్టను చేతి కందుకొన్నాడు. తమ ఆస్తి నెవరో దోచుకున్నట్లు కాకులు ఒక్కుమ్మడిగా అరిచాయి: ఎడంచేత్తో మరో రెండు మట్టిపెళ్ళలు విసిరాడు. కాకులు ఎగిరిపోయాయి. పంపు సెట్టు దగ్గర తొట్లో నీటిని పాలపిట్టమీద చల్లి, వళ్ళు నిమిరాడు. పాలపిట్ట సేదతీరింది. మామిడిచెట్టు క్రింద కూర్చొని పిట్టను వదిలాడు. గుబులుగా కూచుంది, భయం భయంగా చూసింది. జీవయ్య గుండె కదిలింది. ఉదయం నిద్ర లేచినప్పటినుండి జీవయ్య సంఘర్షణ చూస్తున్నాడు. అంతర్గత సంఘర్షణకు ప్రేరణ జరుగుతూ ఉంది. బాహిరంగా జరిగే సంఘర్షణ రోజూ ప్రకృతి ఒడిలో ఏదో రూపంలో జరుగుతూనే ఉంటుంది. ఈ రోజు అతనిలో జరుగుతున్న హృదయ సంఘర్షణ వింతగా ఉంది, కొత్తగా ఉంది. ఉధృతంగా హృదయాన్ని ఊపేస్తూ ఉంది. జీవయ్య అంతర్గత సంఘర్షణ నిర్జీవపు నవ్వులా బయటపడింది. పాలపిట్ట తేరుకొని చెట్టుకొమ్మను చేరింది.

కళ్ళు కన్పడనంత పెద్ద నల్లకళ్ళద్దాలతో గుర్తుపట్టటానికి వీలుకాని వ్యక్తి జీవయ్య జాడను వినుగ్గా వెతుక్కుంటూ వచ్చాడు. అతను సమీపిస్తూ ఉంటే అసలే మనస్సు బాగాలేని జీవయ్య వళ్ళు మండింది. గ్రామ పునరుద్ధరణ కార్యక్రమంలో రైతు పరిరక్షకుడుగా పని చేయటానికి ప్రభుత్వము నియమించిన వ్యక్తి. గ్రామ దేవతల లిస్టులో కొత్తగా చేరిన శక్తి. కలుపు తీయటానికి వరి ముదురుతూ ఉంటే యూరియా పర్మిట్ అడిగితే మూటకు పది రూపాయలు కానుకగా అడిగిన పెద్దమనిషి. ఏపుగా పెరిగే పైరుకు తెల్లచీడ మునురుకొన్నప్పుడు మందు కొట్టటానికి స్ప్రేయర్ అడిగితే రిపేరులో ఉందని చెప్పి, మణేగారికి పంపించిన రైతు సేవకుడు! గ్రామాభివృద్ధి ఆఫీసరు మోయలేని భారీ శరీరాన్ని—బురద నీటిలో ఈదుకొస్తున్న బాతులా—గనపోస్తూ మోసుకొచ్చారు.

"జీవయ్యా! ఇక్కడ కళ్ళు మూసుకొని కూర్చున్నావా! ఎంత దూరం త్రిప్పి ఏడిపించావయ్యా, మహానుభావా?" జీవయ్య ముభావంగా కూచున్నాడు. వ్యర్థ ప్రసంగం పనిచేయదని అసలు విషయం బయటపెట్టాడు ఆఫీసరు.

"ఏం లేదు, జీవయ్యా! పొయ్యిలోకి పుల్ల దొరకటంలేదు. మా సహాయం కోసం ఎదురు చూసేవారే కాని మాకు పూచికపుల్ల సహాయం చేసే నాథుడు ఈ గ్రామమంతా టార్చి వేసి వెదికినా కన్పడలేదు. రేంజరుతో మాట్లాడి ఎండు కట్టెలు కొట్టటానికి అనుమతి తీసుకొన్నాను. కూలీలను సిద్ధం చేశాను. కట్టెలు ఇల్లు చేర్చటానికి రేపు నీ బండీ, ఎద్దులు కావాలి."

జీవయ్యకు ఏం చెప్పాలో తోచలేదు. కాదని ఖచ్చితంగా చెప్పాలని ఉంది. కాని చెప్పలేదు. ఈ దళారి సంతకం లేనిదే రైతు అవసరాలు కొన్ని తీరవు. కాదనలేక అవునన్నాడు. భూతంలా కదిలాడు ఆఫీసరు. "ఏమిటి! పంపు సెట్టు దగ్గర కూచున్నావు? వొట్టి శవజాగారం ఎందుకు? ట్రాన్స్‌ఫార్మర్ కాలిపోయి గంటన్నరయింది. ఇక వారం రోజులకు కాని తయారవుతుందన్న ఆశ పెట్టుకోకు." ఆ మాటలతో జీవయ్య హృదయం మండింది.

** ** **

జీవయ్యకు బుద్ధి తెలిసినప్పటి నుండి క్షామదేవత దర్శనం అప్పుడప్పుడూ జరుగుతూనే ఉంది. కరువుకాటకాల ఒత్తిడి ఎదుర్కొంటూనే ఉన్నాడు. నీటి ఎద్దడి ననుసరించి పైరు పెట్టుకొని కడకర్ర ఎండిపోకుండా పండించాడింతవరకు. కరువు—అది వర్షాలమీద ఆధారపడి ఉంది. వర్షాలు దైవాధీనాలుగా సంతృప్తిపడే రైతాంగం. కాని, జీవయ్య ఎదుర్కొంటున్న సమస్య మనుషులు కల్పించింది. కర్తవ్యాన్ని సరిగా నిర్వహించని మనుషులు, డబ్బుకు అమ్ముడుపోయిన మనుషులు! అధికార దర్పంతో డాబుసరిగా బ్రతకటం నేర్చుకొన్న మనుషులు! ఈ మనుషుల చేతులమీదుగా తిరిగే యంత్రాలు. డబ్బుకు దాసోహమని 'లోడ్'కు మించి సర్వీసు కనక్షన్లు ఇస్తే మోటారు కాయిల్ కాలిపోక ఏమవుతుంది? ట్రాన్స్‌ఫార్మర్ మండిపోక ఎలా నిలుస్తుంది? దైవాధీనం ప్రకృతి విపరీతాలు—దయలేని మనుషుల మధ్య సామాన్య రైతాంగం అడకత్తెరలో పోకచెక్క!

వ్యవసాయదారుని మిత్రు లెంతమంది? శత్రువు లెంతమంది? మిత్రుల కంటే శత్రువులే ఎక్కువ. పరోక్షంగా, ప్రత్యక్షంగా ఎంతోమంది శత్రువులు. చీడ. మిడత. రెక్కపురుగు, నక్క, ఎలుక, పక్షి, పాము—ప్రత్యక్ష శత్రువులు. చీడపురుగులను రూపుమాపవచ్చు. అగ్గి రోగానికి మందు ఉంది. మెడవిరుపు రోగాన్ని ఆపి పంటను పండించవచ్చు. ఎలుకలను ఏరిపారెయ్యవచ్చు. పాములను పట్టించవచ్చు. పచ్చని పైరుకు చిచ్చు, రైతుకు శత్రువు ఎవరు? క్రిములు కావు, కీటకాలు కావు, ఎలుకలు కావు, పక్షులు కావు, పాములు కావు—మనుషులు, రైతు చేతికూడు తిని బ్రతికే మనుషులు. జీవయ్య మనస్సు కల్లోలితమైంది. కరెంటు వచ్చింది; ఎంత సేపు? పొలం పారింది; ఎంత? మిరపతోట! కాని... ... జీవయ్య తన కళ్ళను నమ్మలేనట్లు చూశాడు మిరపతోటను. పూత పిందె నిలువున రాలిపోయిన తోట! లేబ్రాయంలో గాజు, పూస, బొట్టు పోగొట్టుకొన్న స్త్రీలా ఉంది. మొదటిసారిగా జీవయ్యకు తన మతిమరపుమీద పట్టరాని కోపం వచ్చింది. బాగా వాడిపోయిన మిరపతోటకు మిట్టమధ్యాహ్నం ఎండలో నీళ్ళు కడ్తే ఏమవుతుంది? పూత పిందె నిలుస్తుందా? అంతా మట్టిపాలయింది.

మసకచీకటి పడుతూ ఉంది. అరచేతి గీతలు అగపడటంలేదు. కాయకష్టంతో గట్టిపడిన అరచేయి ఫలితాన్ని అందుకోలేకపోతూ ఉంది. గట్టిగా పిడికిలి బిగించాడు. అదృష్టం అరచేతినుండి జారిపోతున్నట్లనిపించింది. గుంటనక్కలు చెరుకు తోటలోకి పరుగులు తీశాయి. గుడ్లగూబలు అసహ్యంగా అరుస్తున్నాయి. భూతప్రేతాలను పిలుస్తున్నాయి. జీవయ్య మనస్సునిండా భయం. పొలం ఎండిపోతే ఎంత? ఒక సంవత్సరం కష్టం పోతుంది—అంతేగదా? అందుకే ఎందుకింతగా క్రుంగిపోవాలి? జీవితంలో ఎన్ని ఒడుదుడుకులు చూడలేదు? భీకరమైన కరువుకాటకాలు భీష్మించి గాండ్రించినప్పుడే చలించలేదు: మరి ఈ రోజు ఎందుకింత డీలా పడిపోవాలి? జీవయ్య ఎదురు ప్రశ్నలు వేసుకొంటూనే ఉన్నాడు. జావ జారిపోతున్న కొండంత ధైర్యాన్ని కూడబట్టుకొంటూనే ఉన్నాడు. మన స్థైర్యాన్ని నిలకజేస్తున్నాడు. కండబలంమీద రేపటికి గట్టి పునాదులే వేసుకొంటున్నాడు. కాని, ఆశ్చర్యం! అంతు తెలియకుండా పునాదులు పూడిపోతున్నాయి. మసకచీకటి దట్టంగా అలముకొంటున్న కొద్దీ మనసులో విషాదం నిండుగా మునురుకొంటూ ఉంది.

జీవయ్య గట్టు దిగి, పొట్టకర్ర మడిలో అడుగులు వేశాడు. బండలా ఉంది గుల్లమడి. మరి కొంత దూరం నడిచాడు బరువుగా. బీటలువారింది నేల! జీవయ్య గుండె జల్లుమన్నాది. గుండె వగిలినట్లే బాధ వేసింది. తెల్లవెన్ను! జీవయ్యను చూసి విధి విషాదంగా నవ్వినట్టే ఉంది. పసిపాపను పోషించినట్లు పెంచిన ఆకుతోట, ఆశలు మొనులు వేసేలా పెరిగిన చెరకుతోట, మిరప, వరి... ... తను పెంచిన బిడ్డలు చూస్తున్నట్లే తేలకళ్ళు వేసినట్లు, భూమిమీదకు వాలిపోయినట్లనిపించింది. అకాల మృత్యువు గుప్పెట్లో చిగులుకొన్నట్లనిపించింది. పాము కాటేసిన మనిషిలా అడుగు ముందు పడక మడి మధ్యనే కూచున్నాడు జీవయ్య. విషం నరనరాల పాకిన వ్యక్తిలా జీవకళ తప్పిన పైరు మధ్య—ఆరడుగుల జీవయ్య మూడడుగులు భూమిలోకి క్రుంగిపోయినట్లయ్యాడు. క్షణాలలో నరాల పటుత్వం సడలింది, కండరాలు పట్టుతప్పాయి, వయస్సు పెరిగిపోయింది జీవయ్యకు.

వాడిపోయిన పైరును తడిమింది అప్రయత్నంగా చేయి. తెల్లవెన్ను చేతికి చిక్కింది. జీవయ్యకు ధైర్యం అదుపు తప్పింది. ఉన్మాదిలా అయ్యాడు. గుప్పున పొంగింది హృదయం. వళ్ళు జలదరించింది. కళ్ళు వర్షించాయి. వడగళ్ళులా కన్నీటిబొట్లు బొటబొటా రాలాయి. కాని...కన్నీటితో పొలం పారేనా? పంట పండేనా? నిర్జీవంగా వెల్లికిలా చతికిలపడ్డాడు జీవయ్య. చీకటి నల్లటి మునుగు దట్టంగా కప్పింది.

చీకటి తెరలు చీల్చుకొంటూ స్త్రీ—మబ్బుల మాటున విద్యుల్లతలా! చేతిలో టార్చితో ఆమె! ట్రాన్స్‌ఫార్మర్ కాలిపోయిన వార్త విని బంగారు ఆభరణా లమ్మి ఆయిల్ ఇంజన్ కొనమని కాబోయే అల్లుణ్ణి పంపింది. ఇల్లు చేరని భర్తను వెదుక్కుంటూ వచ్చింది జీవయ్య అర్థాంగి—బంగారు! భయంతో బెదురుచూపులతో పొలం గాలిస్తూ ఉంది భూమిని పవిత్రం చేసి పుణ్యలోకాలు ప్రసాదించే గంగా తరంగిణిలా!

ఏంటిరా! మీకు టీచర్ ట్రెయినింగ్ క్లాసులు చెట్ల క్రింద చెప్తున్నారు?

బాపూజీ: మాకు ఉద్యోగం వచ్చిన తరువాత పాఠాలు చెప్పేది చెట్ల కిందేగా?

-ఎస్.ఎమ్. గౌరీశంకర్.